

TÜRKİYE-ERMENİSTAN UZMANLAR DİYALOG GRUBU POLİTİKA NOTU

TÜRKİYE VE ERMENİSTAN ARASINDA YÜKSEKÖĞRETİM ALANINDA İŞBİRLİĞİ

Kasım 2021

Türkiye-Ermenistan Uzmanlar Diyalog Grubu, sivil toplum alanındaki mevcut işbirliklerini güçlendirmek ve iki komşu ülke ilişkilerinin normalleşmesine yönelik bir güven artırıcı önlemler listesi geliştirmek amacıyla kurulmuştur. Türkiye ve Ermenistan'dan siyaset, akademi ve sivil toplum alanlarında uzmanlardan oluşan grup, eğitim teması dahil çeşitli alanlarda mevcut engellerin haritasını çıkarmak ve uygulanabilir güven artırıcı önlemleri araştırmak amacıyla defalarca bir araya geldi. Bu politika notunun içeriği ve politika notunda yer alan tavsiyeler, hem Ermenistan hem de Türkiye'den eğitim alanından uzmanlar ve akademisyenlerle yapılan birebir görüşmeler ve yuvarlak masa toplantılarının yanı sıra Uzmanlar Diyalog Grubu'nun rehberliğinde geliştirilen ve her iki ülkeden eğitim kurumlarının katılımıyla yürütülen bir dizi pilot projenin çıktılarına dayanmaktadır.

Türkiye-Ermenistan Uzmanlar Diyalog Grubu, her iki ülkeden siyaset, diplomasi, akademi ve sivil toplum alanında çalışan ve Türkiye-Ermenistan ilişkilerine farklı düzeylerde katkı sunmaya kendini adanmış uzmanlardan oluşan ortak bir girişimdir. Diyalog Grubu 2016 yılından bugüne toplanmaya devam etmektedir. Diyalog Grubunun genel amacı, iki komşu ülke arasında ilişkilerin normalleşmesine yönelik güven artırıcı önlemler geliştirmektir. Diyalog Grubu birçok konunun yanı sıra, özellikle ticaret ve iş, göç, eğitim ve kültür alanındaki fırsatları ve yenilikçi fikirleri irdelemektedir.

Ermenistan ile Türkiye arasında eğitim alanında işbirliğini kurmak ve geliştirmek için doğrudan devlet mekanizmalarının olmaması, kayda değer sayıda fırsatın kaçırılmasına yol açmaktadır. Halihazırda bir dizi uluslararası işbirliği çerçevesinin mevcut olmasına rağmen, Türkiye ile Ermenistan arasında yüksek öğretim alanında kurumsal işbirliği oldukça sınırlı kalmıştır. Son on yılda, hem Ermenistan'dan hem de Türkiye'den bir dizi sivil toplum kuruluşu ve üniversite, bu alandaki çabalara hız vererek, yaygın ve özgün eğitim alanında bazı kanallar oluşturmuşlardır. Tüm bu çabalar, öncelikle bireysel bağların oluşmasına önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. Bununla birlikte, hem Ermenistan hem de Türkiye'nin yüksek öğretimdeki güçlü yönleri dikkate alındığında, bu alanda doğrudan ve sürdürülebilir kurumsal bağlar kurulması konusunda umut vaat eden bir potansiyelden bahsetmek mümkündür.

Ermenistan ve Türkiye'den eğitim kurumları ve akademisyenler arasındaki karşılıklı deneyim ve uzmanlık paylaşımı, hem uzun hem de kısa vadeli faydalar sağlayabilir. Bu ne-

denle, mevcut uluslararası çerçeveler ve her iki ülkedeki kurumlar arasında doğrudan çalışmalar yoluyla işbirliğini teşvik etmek, kolaylaştırmak ve geliştirmek için çaba gösterilmesine ihtiyaç vardır. Bu politika notu, Türkiye ve Ermenistan'ın üyesi olduğu uluslararası kurumsal çerçeveleri ortaya koyarak, Ermenistan ve Türkiye'deki yüksek öğretimin mevcut durumunu haritalandırarak, potansiyel işbirliği alanlarını listeleyerek ve iki ülkedeki kurum ve yetkililere tavsiyelerde bulunarak, yapıcı işbirliğinin olası yollarına ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Uluslararası Kurumsal Çerçeveler¹

Türkiye ve Ermenistan, üye ülkeler ve kurumlar arasında işbirliğine ve akademik değişime olanak sağlayan bir dizi uluslararası kurumsal çerçevenin parçasıdır.

Bologna Süreci

Hem Türkiye hem de Ermenistan, Bologna Süreci - Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın tam üyesidir. Bologna Süreci kapsamında, Ermenistan, iki aşamalı derece sistemine (Lisans, Yüksek Lisans) ve ayrıca Avrupa Kredi Transfer Sistemi'ne (AKTS) geçiş yaptı.

Erasmus+

Hem Ermenistan hem de Türkiye Erasmus+ programında yer almaktadır. Türkiye, program kapsamındaki tüm Ana Eylemlere tam katılım hakkı sağlayan Erasmus+ Program Ülkeleri arasında yer alırken, Ermenistan Program Ortak Ülkesi kategorisinde yer almaktadır ve belirli kriter veya koşullara tabi olarak programın belirli Ana Eylemlerine katılabilmektedir. Erasmus+ Programının uluslararası yüksek öğretim ayağı, politika reformları yapılmasını, kurumsal kapasitenin geliş-

tirilmesini, inovasyon ve iyi uygulamaların karşılıklı paylaşımını ve ayrıca öğrenci ve öğretim üyesi değişimini hedefleyen bir dizi eylem ve mekanizmalar içermektedir.

Erasmus+ çerçevesinde, Ermenistan ve Türkiye arasında olası işbirliklerine imkan sağlayan en temel mekanizma, üniversiteler ve enstitüler arasındaki yüksek öğretim değişim projeleridir. Ana Eylem 1 ve 2 kapsamında yararlanılabilecek mekanizmalar arasında, konsorsiyumlar tarafından yürütülecek üst düzey entegre uluslararası araştırma projeleri; Ermenistan ve/veya Türkiye'deki yüksek öğretim kurumlarının öğrencileri ve personeli için bir Program Ülkesinde veya Ortak Ülkede öğrenim ve/veya mesleki deneyim kazanma fırsatları; yüksek öğretim kurumları ve girişim merkezleri arasındaki işbirliğini, bilgi ittifaklarını ve stratejik ortaklıkları teşvik etmeye yönelik yüksek öğretim alanında kapasite geliştirme projeleri yer almaktadır.

Geçtiğimiz yıllarda, Ermenistan ve Türkiye'den çeşitli yüksek öğretim kurumları, Erasmus+ programına bir dizi ortak başvuru sunma girişiminde bulunmuştur. Ermenistan'dan Eurasia International University (EIU) [Uluslararası Avrasya Üniversitesi] ve Türkiye'den Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) aralarında bir akademik işbirliği anlaşması imzalayarak ve 2014-2021 yılları arasında akademik değişim programlarını fiilen hayata geçirerek bu alanda öncülük etmişlerdir. Bu süre zarfında EUJ'den 5 öğretim üyesi ve 6 öğrenci, Erasmus+ kapsamında ODTÜ'de değişim programına katılma fırsatı bulmuştur. COVID-19 salgını nedeniyle 2020-2021 yılları arasında planlanan faaliyetler askıya alınmış olsa da, her iki kurum da mevcut işbirliğini ilerletmek arzusunda. Ayrıca 2019 yılında Türkiye'den MEF Üniversitesi ile National University of Architecture and Construction of Armenia (NUACA) [Ermenistan Devlet Mimarlık ve İnşaat Üniversitesi] Erasmus+ programına ortak bir başvuru sunmuşlardır. Aynı yıl içerisinde, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Russian-Armenian University (RAU) [Rus-Ermeni Üniversitesi], NUACA ve American University of Armenia (AUA) [Ermenistan Amerikan Üniversitesi] dahil olmak üzere Ermenistan'dan üç üniversite ile birlikte ortak bir Erasmus+ başvurusu yapmıştır. Erasmus+ programı kapsamında onaylanan bu projelerin önümüzdeki yıllarda hayata geçmesi bekleniyor.

Avrupa Üniversiteler Birliği (EUA)

47 Avrupa ülkesindeki üniversiteleri ve ulusal rektör birliklerini temsil eden Avrupa Üniversiteler Birliği'nin (EUA), Türkiye'den 62 ve Ermenistan'dan 2 üyesi (National Polytechnic University of Armenia and Yerevan State University) [Ermenistan Ulusal Politeknik Üniversitesi ve Yerevan Devlet Üniversitesi] bulunmaktadır. EUA, üye üniversiteler ve AB kurumları arasında etkileşim için bir platform sağlamaktadır.

Uzmanlar Diyalog Grubu'nun EUA platformu içindeki çabaları sayesinde, ilk kez 2018 yılında Ermenistan'dan NUACA'dan bir kadın rektör yardımcısı, European Women Rectors Association (EWORA)'a [Avrupa Kadın Rektörler Birliği] dahil oldu. EWORA'nın ana hedeflerinden biri yüksek öğretimde kadınların temsilini artırmak olduğu için, bu platform, iki ülke arasında işbirliği alanları açmasının yanı sıra, hem Ermenistan'da hem de Türkiye'de akademi dünyasındaki cinsiyet eşitsizliğinin üstesinden gelmek için güçlendirici bir araç işlevi görebilir. İstatistiklere göre 2019-2020 akademik yılında Türkiye'de kadın akademisyen oranı yaklaşık %45², Ermenistan'da ise bu oran %41 civarındaydı.³ Bu rakamlara rağmen, her iki ülkenin yüksek öğretiminde kadınların karar alma mekanizmalarında ve yönetim kademelerinde eşit temsili hala bir sorun alanı olmaya devam ediyor. Sadece bu konu özelinde değil, tüm alanlarda kadın akademisyenlerin katılımının genişletilmesi bariz bir ihtiyaç olarak karşımızda duruyor.

Horizon Europe

Horizon Europe, Avrupa Komisyonu tarafından 2021-2027 yılları arasında uygulanacak bir araştırma ve inovasyon çerçeve programı olarak başlatılmıştır. Aynı amaca yönelik bir önceki enstrüman olan ve hem Türkiye'nin hem de Ermenistan'ın üye olduğu Horizon Europe 2020 Programının yerini almak için geliştirilmiştir. Kasım 2021 itibarıyla hem Ermenistan hem de Türkiye, Horizon Europe programı kapsamında Ortak Ülke statüsüne sahiptir ve program finansmanına tam erişime sahip AB Üye Devletleri ile aynı koşullar altında programdan yararlanabileceklerdir. Uluslararası işbirliği için daha geniş bir platform işlevi gören Horizon Europe, dünyanın her yerinden araştırmacı ve yenilikçileri, hem AB üyesi hem de AB üyesi olmayan Program Ortağı ülkeler ile üçüncü ülkeler arasında ortaklıklar geliştirmeye teşvik etmektedir. Horizon Europe, stratejik planı çerçevesinde temel olarak sosyal bilimler, beşeri bilimler, toplumsal cinsiyet ve teknoloji alanlarında araştırma ve inovasyon desteği ile uluslararası işbirliğine odaklanmaktadır. Program, Ermenistan ve Türkiye'deki akademik kurumların ortak ilgi alanlarında pürüzsüz bir şekilde ortak girişimler geliştirmeleri için potansiyel bir platform işlevi görebilir.

Türkiye ve Ermenistan'da Yüksek Öğretimin Haritalanması

Her iki ülkede yüksek öğretim alanının bir haritasının çıkarılması, olası işbirliği mekanizmalarına yönelik rehberlik sağlayarak, Ermenistan ve Türkiye arasındaki akademik işbirliğinin kapsamını genişletebilir.

Ermenistan'da halihazırda 4'ü uluslararası üniversite olmak üzere 26 devlet üniversitesi, 33 özel üniversite ve aralarında enstitü ve akademilerin de bulunduğu çok sayıda eğitim kurumu aracılığıyla yüksek öğretim hizmeti sunulmaktadır. 2019-2020 akademik yılında, Ermenistan'daki yüksek öğretim kurumlarına 5.176⁴ uluslararası öğrenci kaydolmuştur. Türkiye'de ise 129 devlet üniversitesi ve 74 vakıf üniversitesi bulunmaktadır. 2019-2020 akademik yılında, Türkiye'deki yüksek öğretim kurumlarına 185.847⁵ uluslararası öğrenci kaydolmuştur.

Her iki ülkeden öğrencilerin, komşu ülkenin yüksek öğretim kurumlarına kayıtlı olduğu görülmektedir. 2019-2020 akademik yılında Ermenistan'dan 8 öğrenci Türkiye'deki üniversitelere kayıt yaptırmıştır.⁶ Aynı akademik yıl içerisinde, Türkiye'den 6 öğrenci Ermenistan'daki lisans programlarına kaydolmuştur. Türkiye'de okuyan bazı Ermenistan vatandaşları, uluslararası öğrencilere verilen devlet destekli Türkiye Bursları'ndan yararlanmaya hak kazanmıştır.

Türkiye Yükseköğretim Kurulu (YÖK) yönetmeliklerinde de belirtildiği üzere, yabancı üniversiteler tarafından verilmiş olan diplomaların Türkiye'de tanınması ve denkliğinin sağlanması için bu üniversitelerin YÖK'e kayıt yaptırmaları gerekmektedir. 2015 yılına kadar Ermenistan'daki üniversitelerden sadece Yerevan Devlet Üniversitesi (YSU) ve Gümrü Pedagoji Enstitüsü, Sovyet dönemindeki kayıtlarından dolayı YÖK tarafından tanınan üniversiteler listesinde yer almaktaydı. 2015 yılında American University of Armenia AUA'nın yapmış olduğu denklik başvurusu YÖK tarafından standart prosedürle onaylandı ve bu kurum da listeye alındı. Türkiye'deki üniversiteler tarafından verilen diplomalar ek bir işleme gerek olmaksızın Ermenistan'da tanınmaktadır.

Türkiye ve Ermenistan Arasında Akademik İşbirliği Olanakları:

Uzmanlar Diyalog Grubu bünyesinde eğitim alanı özelinde gerçekleştirilen görüşmeler ve toplantılar neticesinde, Türkiye ve Ermenistan arasında bir dizi potansiyel akademik işbirliği alanı belirlenmiştir. Söz konusu işbirliği alanları arasında Türkçe ve Osmanlı Türkçesi çalışmaları, müzik ve sanat, arkeoloji, mimarlık ve tasarım ile bilgi ve iletişim teknolojileri yer almaktadır. Bu alanlardan bazılarında halihazırda kayda değer ilerlemeler kaydedilmiş olsa da, hala üzerinde çalışılması ve/veya teşvik edilmesi gereken başka alanlar da bulunmaktadır.

Bugüne kadar, akademik işbirliği alanında en öne çıkan temalardan biri **Türkçe ve Osmanlı Türkçesi** çalışmaları olmuştur. Bu tema etrafında bir dizi çalışma ziyareti, fiziksel ve çevrimiçi dil kursları düzenlenmiş olmakla birlikte, daha fazla akademik değişime ve ortak girişimler geliştirmeye hem ihtiyaç hem de talep bulunmaktadır. Ermenistan'da **Türkçe ve Osmanlı Türkçesi araştırmaları** alanında hizmet veren başlıca üç kürsü bulunmaktadır: Yerevan Devlet Üniversitesi (YSU) Türkiye Araştırmaları Kürsüsü, Ermenistan Ulusal Bilimler Akademisi Şarkiyat Araştırmaları Enstitüsü ve Russian-Armenian University (RAU) [Rus-Ermeni Üniversitesi] Şarkiyat Araştırmaları Enstitüsü. American University of Armenia (AUA) [Ermenistan Amerikan Üniversitesi] bünyesindeki Açık Öğretim ofisi de seçmeli ders olarak Türkçe dersi imkanı sunmaktadır. Türkiye'de ise **Ermeni Araştırmaları** imkanı sunan birkaç kurum bulunmaktadır. Kayseri'de Erciyes Üniversitesi'nde ve Ankara Üniversitesi'nde Ermeni Dili ve Edebiyatı bölümleri bulunmaktadır. Boğaziçi Üniversitesi ve Kadir Has Üniversitesi, Modern Diller programları kapsamında seçmeli ders olarak Ermenice dersleri vermektedir.

Uzmanlar Diyalog Grubu'nun tavsiyeleri ışığında, **mimarlık** alanında da çalışmalar yürütülmüştür. Bu çerçevede, Türkiye'den MEF Üniversitesi ile Ermenistan'dan National University of Architecture and Construction of Armenia (NUACA) [Ermenistan Devlet Mimarlık ve İnşaat Üniversitesi] arasında kurumsal işbirliği başlatılmıştır. Karşılıklı akademik çalışma ziyaretleri sonucunda, 2018-2019 yılları arasında mimarlık öğrencilerine yönelik bir dizi ders ve iki yaz okulu düzenlenmiştir. 2018 yazında MEF Üniversitesi'nin Tasarla ve Yap! Stüdyosu⁷ kapsamında; NUACA'dan beş öğrenci ve iki profesörden oluşan bir grup, MEF'ten iki profesör ve dokuz öğrenciyle eşleşerek MEF Üniversitesi ev sahipliğinde İstanbul'da bir araya geldiler.⁸ Hep beraber İstanbul'da yaşayan Ermenistanlı göçmen çocuklar için bir oyun alanı tasarlayıp inşa ettiler. 2019 yazında ise Yerevan'da MEF'ten 10 öğrenci ve 2 profesörün, NUACA'dan 16 öğrenci ve 2 profesörün katılımıyla üç haftalık bir program gerçekleştirildi. İki komşu ülkeden öğrenciler bu kez de, Ermenistan'da yaşları 2 ile 17 arasında değişen çocukların kronik sağlık sorunları nedeniyle tedavi gördükleri ve eğitimlerine devam ettikleri Direct Aid Association (DAA) Hospital School'da [Doğrudan Yardım Derneği Hastane ve Okulu] bir oyun alanı tasarlayıp inşa ettiler.⁹ Bu çabaların ba-

şarısından yola çıkarak, başka kurumları da dahil ederek bu işbirliğinin tasarım gibi ilgili diğer alanlara da genişletilmesi yönünde bir ilgi bulunmaktadır.

Bilgi ve iletişim teknolojileri eğitimi, Ermenistan ile Türkiye arasında teşvik edilecek en umut verici cazibe alanlarından biridir. Ermenistan'da bilgi ve iletişim teknolojileri alanında, yazılım ve kodlamada önemli bir bilgi birikimi ve vasıflı işgücü bulunmaktadır. Teknoloji eğitiminde giderek büyüyen ve gelişen programları ile Ermenistan, iki komşu ülke arasındaki akademik işbirliği için önemli bir hub olabilir. Ermenistan'da TUMO [TUMO - Center for Creative Technologies/Yaratıcı Teknolojiler Merkezi] ve Lori COAF Smart Center [Children of Armenia Fund - Ermenistan Çocuk Fonu Akıllı Merkezi] gibi bazı kuruluşlar web tasarımı, robotik, animasyon, film yapımıcılığı vb. alanlarda binlerce genç öğrenciye teknoloji eğitimi veriyor. Bu kuruluşların genç yaşta çocuklara yönelik teknoloji eğitimini merkeze alan eşsiz deneyimi, Türkiye'den yükseköğretim kurumları veya küçük yaşta öğrencilerle çalışan kurumlar açısından için anlamlı bir işbirliği alanı olabilir.

Bilgi ve iletişim teknolojileri, Türkiye'deki genç nesil için en önemli cazibe alanlarından biri olup, vakıf üniversiteleri özellikle BİT programları sunma konusunda bir hayli heveslidir. Devlet üniversiteleri de Bilgisayar Bilimleri ve Hesaplamalı Bilimlere ağırlık vermekte olup bu alanlarda güçlü bir akademik kadroya sahiptir. Bu kapasite, Türkiye'deki üniversite kampüslerinde akademik personelin kendi Ar-Ge şirketlerine ev sahipliği yapan Teknoloji Geliştirme Bölgeleri kurularak da desteklenmektedir. Türkiye'de son dönemde 10 üniversite farklı bir sistem altında finanse edilmek üzere "Araştırma Üniversiteleri" olarak tanımlanmıştır.

Türkiye ve Ermenistan'dan bugüne kadar çok sayıda STK ve bireysel uzman tarafından hayata geçirilmiş olan müzik ve sanat alanındaki işbirliği girişimleri ışığında, her iki ülkeden özellikle konservatuarların, önde gelen müzik okullarının, orkestraların ve korolarının katılımıyla bu alandaki işbirliğinin kurumsallaştırılması yapıcı bir adım olacaktır. Türkiye ve Ermenistan'daki çeşitli müzik gelenekleri, türleri ve enstrümanları arasındaki belirli ortaklıklar da hem akademiye hem de sahnede anlamlı bir işbirliği olanağı sağlayabilir.

İki ülke arasındaki işbirliği fırsatları sadece yukarıda önerilen alanlarla sınırlı değildir; her iki ülkede de en ileri seviyede ortak akademik çalışmaların yapılabileceği başka birçok alan mevcuttur. Ermenistan'ın matematik, fizik, kimya, tıp, mühendislik, bilgi ve iletişim teknolojileri alanlarında önemli ilerlemeler kaydettiğini belirtmekte fayda vardır.¹⁰ Türkiye'de de mühendislik, ekonomi, sanat ve tasarım ve mimarlık bölümleri yüksek öğretimde rağbet gören çalışma alanları arasındadır. [Türkiye'deki üniversitelerin listesi için bu linke bakabilirsiniz.](#) [Ermenistan'daki belli başlı üniversitelerin listesi bu kaynakta belirtilmiştir.](#)

Tavsiyeler

Uzmanlar Diyalog Grubu'nun çalışmaları ile çizdiği çerçeve ışığında, Türkiye ve Ermenistan arasında eğitim alanındaki işbirliklerinin ilerletilmesi amacıyla yönelik olarak, her iki ülkenin eğitim kurumları, bireysel uzmanları ve hükümetleri tarafından aşağıdaki tavsiyeler/eylemler dikkate alınabilir. COVID-19 salgını sürecinde çevrimiçi platformların kullanımının artmış olması, daha yaratıcı ve inovatif girişimlerin ortaya konmasına olanak sağlayabilir.

Türkiye ve Ermenistan'daki yüksek öğretim kurumları, araştırma merkezleri ve STK'lara:

- Uluslararası kurumsal çerçevelerde yer alan çeşitli eylemler [mekanizmalar] aracılığıyla, Ermenistan ve Türkiye'deki üniversiteleri aralarında daha fazla akademik değişim ve ortak proje başlatmak ve uygulamak konusunda teşvik etmek.
- Türkiye'den ve Ermenistan'dan üniversite temsilcilerinin uluslararası platformlardaki etkileşimi teşvik etmek ve kolaylaştırmak.
- Ermenistan ve Türkiye'den özellikle kadın akademisyenlerin uluslararası platformlarda yer alması için destek mekanizmaları sağlamak.
- Her iki ülkeden akademisyenleri, [komşu ülkeden] yüksek lisans ve/veya doktora öğrencilerinin makale/tez çalışmalarında ek danışman olarak görev yapabilmeleri için, muadil bir üniversiteyle birlikte çalışmaya teşvik etmek.
- Türkiye ve Ermenistan'dan üniversiteleri yaz/kış okulları, yaz kampları, söyleşiler ve sergiler gibi ortak projeler başlatmak ve uygulamak için ikili işbirliği anlaşmaları imzalamaya teşvik etmek.

- Ermenistan ve Türkiye'deki üniversitelerden akademisyenleri ortak makaleler ve yayınlar hazırlamaya teşvik etmek.
- [Her iki ülkenin] ortak ilgi alanına giren konularda düzenli ve/veya yıllık akademik konferanslar, forumlar düzenlenmesini teşvik etmek.
- Ermenistan'da Osmanlı ve Türk dili ve edebiyatı çalışmaları için somut ortaklıklar geliştirmek, Osmanlı Türkçesi ve Türkçe kaynaklar, arşiv belgeleri, el yazmaları ve epigrafik materyaller üzerinde çalışan öğrenciler, akademisyenler ve araştırmacılara yönelik akademik değişim, ortak çalışma ve araştırma programlarını teşvik etmek;
 - Ermeni harfleriyle yazılmış olanlar da dahil olmak üzere Osmanlı döneminden elyazmalarını kataloglama ve restore etme olanaklarını araştırmak;
 - bu tür eserlerin Ermeniceye ve Türkçeye tercüme edilmesini teşvik etmek;
 - Ermenistan'da Osmanlı Türkçesi ve Türkçe dil eğitimi hizmetleri ve kaynaklarının sağlanmasına, Türkiye'de ise Ermenice dil eğitimi hizmetleri ve kaynaklarının sağlanmasına yönelik imkânları araştırmak.
- Bilişim, fizik, mühendislik, yazılım, kodlama, animasyon, robotik dahil olmak üzere yüksek teknoloji bilimlerinde eğitim ve ortak araştırma için işbirlikleri geliştirmek.
- Başta Kafkasya çalışmaları olmak üzere siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler alanında ihtiyaca özel olarak tasarlanacak ortak programlar ve kurslar başlatmak.
- Müzik, sinema, sanat tarihi ve arkeoloji alanlarında akademik işbirliği fırsatlarını araştırmak.
- Kariyer ortası dönemdeki öğrenciler ve/veya profesyoneller için üçüncü bir ülkede ortak program geliştirme olanaklarını araştırmak.
- Her iki ülkenin de ilgi alanlarına giren konularda ortak Yüksek Lisans ve/veya Doktora programları geliştirmek.

Türkiye ve Ermenistan hükümetlerine:

- Ermenistan'dan [eğitim] kurumları tarafından verilen diplomaların Türkiye'de tanınmasını sağlamak için Yükseköğretim Kurulu'na kaydolmalarını teşvik etmek.
- Ermenistan'daki üniversitelere akreditasyon ve diploma denkliği verilmesi sürecini kolaylaştırmak için YÖK ile görüşmeler başlatmak.
- Her iki ülkenin de ilgi alanlarına giren konularda ortak Yüksek Lisans ve/veya Doktora programları geliştirebilmek için gereken prosedürleri kolaylaştırmak.

- 1 Ermenistan ve Türkiye: İlişkilere ve Beklentilere Genel Bir Bakış [Armenia and Turkey: an Overview of Relations and Prospects for Normalisation], Artak Ayunts, Talha Köse, Burcu Becermen, Mart 2019, Hrant Dink Vakfı Yayınları, s. 40-41.
- 2 [Higher Education in Numbers \[Rakamlarla Yüksek Öğretim\]](#) - Yükseköğretim Kurumu, Türkiye.
- 3 İstatistik Rehberi, Ermenistan'da Kadınlar ve Erkekler, 2020.
- 4 [Higher Education - the Social Situation of RA 2019 \[Ermenistan Cumhuriyeti'nde Yüksek Öğretim, ve Sosyal Durum 2019.\]](#)
- 5 [Number Of Universities - Council of Higher Education, Turkey. \[Türkiye Cumhuriyeti'nde Üniversite Sayısı - YÖK\]](#).
- 6 2019-2020 Yükseköğretim İstatistikleri, Türkiye.
- 7 [Tasarla ve Yap! Stüdyosu, mimarlık eğitiminde birlikte üretme ve inşa etme gücünü sosyal etki yaratarak keşfetmeyi amaçlayan bir müfredat programıdır.](#)
- 8 [Türkiye ve Ermenistan'dan Mimarlık Öğrencileri İstanbul'da Bir Oyun Alanı İnşa Etti.](#)
- 9 [Türkiye ve Ermenistan'dan Mimarlık Öğrencileri Yerevan'da Tasarladıkları Oyun Alanını İnşa Etti.](#)
- 10 [Study in Armenia, Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Armenia \[Ermenistan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Ermenistan'da Eğitim\]](#).

Bu çalışma Chrest Vakfı tarafından desteklenmiştir. Bu çalışmanın içeriği tamamen bilgi amaçlıdır ve resmi tavsiye niteliği taşımaz.